
РЕЦЕНЗІЯ

Кіндратець О.

**РЕЦЕНЗІЯ
НА МОНОГРАФІЮ О. Є. ПОСТОЛ
«ПОСТКЛАСИЧНІ ІДЕОЛОГІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ»
(КИЇВ : ВЦ «АКАДЕМІЯ», 2015. – 288 с.)**

Монографія О. Є. Постол «Посткласичні ідеологічні трансформації» є системним дослідженням феномена політичної ідеології, який, попри докорінні цивілізаційні зміни, що відбуваються в останні десятиріччя, є одним з базових у сучасній політичній науці, адже ідеологія, виступаючи своєрідним типом суспільної свідомості, відбиває позицію соціуму щодо політичного, економічного, соціокультурного розвитку суспільства, а тому діє як індикатор його поступу. Саме ідеї є рушійною силою соціальних трансформацій. Становлення стабільного демократичного суспільства неможливе без суспільної ідеї, яка, маючи потужний інтеграційний потенціал, здатна забезпечити вищий рівень ціннісних орієнтацій і вивести його на більш високий щабель розвитку. Безідейна політика приречена на виродження і швидке зникнення. Соціальні утворення, що опікуються вирішенням конкретних питань «тут» і «тепер», не переймаються побудовою нового соціального організму. Знайти належне обґрунтування будь-якої кампанії можна на основі ідеології. Це дає змогу виокремити проблему в структурі глобальної політики. Дискусії про постідеологічну політику не мають сенсу. Незважаючи на те, що ідеологія сьогодні перебуває у стані кризи, вона не відходить у небуття.

Аналіз політичної ідеології, її стану, місця і ролі в сучасному глобалізованому світі, особливостей переходу від класичних до посткласичних ідеологій, трансформацій класичних ідеологічних течій, форм реалізації нетрадиційних ідеологічних течій і зародження нових як результату НТП, перспектив їх розвитку у світі в цілому і в

Україні зокрема, здійснений авторкою, є надзвичайно актуальним і заслуговує на увагу.

Здійснюючи теоретико-методологічний аналіз фундаментального концепту, яким є політична ідеологія, досліджуючи причини і чинники зміни ідеологічних парадигм, фактори сучасної кризи ідеології та її вплив на реальну політику, О.Є. Постол аргументовано доводить важливість ідеології для розвитку суспільства і обґрунтовує думку про безпідставність дискусій щодо позаідеологічності політики. У монографії належна увага звертається на «тотальні» і «часткові» ідеології; деідеологізацію і реідеологізацію в еволюції політичної ідеології; роль політичної ідеології в сучасному українському суспільстві; взаємозв'язок ідеології та групових інтересів; суспільно-політичні доктрини (ідеологічні течії) сучасності в контексті суспільних перетворень та їх перспективи; межі рухливості основних ідеологічних доктрин («константи» та змінні складники, деформації і модифікації); конвергенцію ідеологій у структурі суспільно-політичної динаміки; ідеологічну кризу в сучасній Україні як об'єкт політологічної рефлексії; причини виникнення деструктивних явищ на різних рівнях функціонування політичної ідеології; деформації найпоширеніших суспільно-політичних доктрин як чинника виникнення ідеологічної кризи; вплив глобалізації та інформатизації на розвиток ідеологічної кризи; інтегративний потенціал політичної ідеології, передумови і можливості його реалізації; ідеологічний діалог на державному, регіональному і світовому рівнях; протистояння «агресивних» (фашизм, радикалізм, шовінізм, фундаменталізм тощо) і «конструктивних» ідеологій; специфіку ідеології інформаційного суспільства.

У монографії здійснено аналіз потенціалу класичних ідеологій та більш пристосованих до сучасного динамізму посткласичних, основні форми яких репрезентовані неолібералізмом, неоконсерватизмом, неокомуністичними, неонаціоналістичними і соціал-демократичними неомодерністськими ідеологіями. Піддані рефлексії постнеокласичні ідеологічні течії, зокрема, лібертаризм, комунітаризм, ідеологія «нових правих», лівий радикалізм, фемінізм, релігійний фундаменталізм, правий екстримізм як своєрідна альтернатива класичній та посткласичній політичній свідомості, а також новітні – інвайронменталізм, глобалізм і альтерглобалізм, трансгуманізм, постмодернізм.

Динамізм суспільних процесів, їх непередбачуваність та поліваріантність унеможливорює осмислення ідейних трансформацій виключно засобами класичної методології і вимагає зміни методології

дослідження. Усвідомлення цього обумовлює застосування в монографії сучасних методологічних прийомів, зокрема, синергетики.

Політичний світ сьогодні радикально змінюється. Головну роль у цьому відіграє безпрецедентна за масштабом і впливом постмодерна глобалізація. У монографії О.Є. Постол аналізує це масштабне явище, яке має вирішальне значення для трансформації ідеологічної сфери. Позитивним є об'єктивне, неупереджене ставлення дослідниці до цього явища, проявів і наслідків його в усіх сферах буття соціуму.

Принципово важливими, на думку авторки, є зміни, що під впливом НТП та інформаційно-комунікаційних технологій відбулись у системі поглядів, уявлень і суспільній свідомості загалом, відповідно змінивши політичні ідеї, які мобілізують людей до політичної активності. Аксіологічний зсув від матеріальних цінностей періоду модерну до цінностей постмодерну обумовив і зміни ідеологічної конфігурації – акценти з масштабної розбудови «кращого майбутнього» та «доброго суспільства» змістилися в бік збереження ідентичності, захисту гідності та поваги інтересів соціальної спільноти, що породило дискусії про «політику ідентичності», «політику визнання». Такі суспільні зміни мають своє пояснення в постбіполярному надскладному глобалізованому світі, сповненому нових процесів, несподіваних сценаріїв і подій у всіх сферах буття людини. Об'єднання за інтересами, ідейні течії не мають такої значної соціальної бази як класичні ідеології, але їх цінність, як справедливо зауважує дослідниця, полягає у приверненні уваги до існуючих проблем, в ідейній і нормативній спрямованості, що визначає нові вектори світового розвитку. Тому, зауважується в монографії, звернення уваги представниками класичних і посткласичних ідеологій на нові ідейні течії і «кампанії проблем», актуальних, але не охоплених власною доктриною, виважена інсталяція їх ідей у концепцію суспільно-політичного розвитку, додали б їм динамізму та забезпечили суспільну підтримку.

Відповіддю ідеологічної сфери на розгортання глобальних трансформацій на зламі століть дослідниця вважає виникнення нової ідеологічної платформи моделювання соціально-політичної реальності – глобалізму. О.Є. Постол слушно зауважує, що, попри семантичну спорідненість, ототожнення понять «глобалізм» і «глобалізація» є недопустимим. «Глобалізм», як ідеологія подолання кризи капіталізму, функціонує в рамках двох напрямків – «ринкового глобалізму» та «справедливого глобалізму», які, утворюючи біполярні версії глобалізму, ускладнюють розуміння суті й значення самої глобалізації,

вироблення напрямів соціально-економічного розвитку постіндустріального світу.

Привертає увагу дослідження авторкою, поряд із глобалізмом та альтерглобалізмом, таких новітніх ідеологічних течій, як постмодернізм, інвайронменталізм, трансгуманізм. Як зауважується в праці, їх характерною рисою, як продукту постмодерному, є звернення до екзистенційності людини як біосоціальної істоти, розгубленої і збентеженої через динамізм і наслідки НТП та інформаційно-комунікаційні технології. Особливої уваги, на думку О.Є. Постол, заслуговують ідеї трансгуманізму, найгостріші дискусії навколо яких знаходяться в морально-етичній площині, адже безмежне, нерациональне захоплення гуманотехнологіями може спричинити негативні політичні і соціальні наслідки, а в поєднанні із технологічною сингулярністю загалом мати трагічні сценарії для існування людства. Втім авторка переконана, що людство дедалі більше усвідомлює «обмеженість» технічного прогресу, пов'язані з ним ризики і небезпеки, а тому людина, як мудра природа, здатна вгамувати нерозумні бажання. Висвітлюючи надзвичайну складність суспільних перетворень, зауважується, що саме постмодернізм точно відбиває той граничний стан суспільної свідомості, що передбачає переоцінювання цінностей і трансформацію ідеалів.

У монографії О.Є. Постол досліджує також форми проявів і перспективи розвитку посткласичних ідеологій у сучасній Україні, що має високу теоретичну і практичну актуальність, адже від цього залежить вектор розвитку держави, можливість подолання соціальної аномії, спричиненої, зокрема, ідеологічним вакуумом тощо. Авторка звертає увагу на те, що сьогодні відчувається гостра потреба у формуванні ідеологічної концепції для України, особливо на тлі сучасних випробувань, як внутрішніх, так і зовнішніх загроз державності.

Авторці вдалося визначити основні проблеми ідеологічного розвитку і формування державної (як державницької) ідеології в її посткласичному прояві, серед яких чинники історичного, соціально-економічного, культурного, ментального, психологічного, політико-географічного порядку. Державну ідеологію в посткласичному дискурсі О.Є. Постол розглядає як таку, в основі якої не інтереси держави чи правлячої влади, а інтереси і потреби людини і громадянина, заради реалізації яких держава і має функціонувати. Аналізуючи ментальні особливості української нації, авторка намагається визначити можливість/неможливість вкорінення в масову суспільну свідомість базових цінностей та конкретних ідеалів, ідей

класичних і посткласичних ідеологій в рамках ідейної тріади «свобода-традиція-рівність». Оптимальною стратегією державного будівництва для України, з огляду на її внутрішні і зовнішні загрози та вплив процесів глобалізації і виникнення мультикультурних суспільств, на переконання О.Є.Постол, може стати солідаризм. У праці наголошується на його творчому потенціалі для сучасної України, оскільки однією з провідних ідей цієї доктрини є консолідація суспільства в період загроз, явних і латентних конфліктів, спричинених соціально-економічною нерівністю, розбіжністю цінностей і цілей, більше того, дефіциту солідаристських цінностей та ідеалів, як справедливо зазначає дослідниця, на рівні партійних декларацій, програм і гасел немає. Ідеї солідаризму проголошуються програмами політичних партій всього спектру, але поки що так і не стали основою державної політики і не мають широкої актуалізації на рівні суспільної свідомості, виступають лише «фасадом» для діяльності політичних сил.

Справедливою є і критика ідеологічного вакууму в міжпартійних відносинах і змагальності програм діяльності. «Ідеологічна вбогість», на яку страждає український політикум, є наслідком боротьби політичних авторитетів, а не ідей, цінностей та ідеалів, сформованих у ідейно-політичну систему, що пояснюється дефіцитом інтелектуальної основи.

До достоїнств праці можна віднести запропоновані авторкою праксеологічні шляхи подолання ідеологічної кризи в Україні та актуалізації ідеологічного розвитку. Серед головних напрямків О.Є. Постол виокремлює: забезпечення ідеологічної соціалізації, розробку якісного теоретико-програмного забезпечення функціонування в соціумі класичних і посткласичних ідеологій, активізацію ідеологічної діяльності держави в теоретичній формі (вербальне вираження і формулювання основних цінностей, ідей, ідеалів державної ідеології, розробка на їх основі теорій, концепцій, програм, моделей розвитку) і практичній (ідеологічна діяльність, пов'язана з формуванням світогляду, вихованням громадян, розвитком системи політичної освіти), формування державної ідеології, засноване на пріоритеті демократичних цінностей і принципів організації державної влади і визнанні гуманізації як провідного вектора формування державних ідей, ідеалів, програм суспільного поступу.

Кожен інформаційний блок монографії виокремлений в самостійний розділ, які в сукупності утворюють цілісну, логічну картину дослідження. Список використаних джерел складається з 376 позицій.

Загалом, монографія О.Є. Постол «Посткласичні ідеологічні трансформації» є актуальною і своєчасною, може зайняти гідне місце серед розвідок, що досліджують проблеми ідейно-політичного забезпечення модернізації і становлення демократії. Вона, безумовно, викличе інтерес у представників різних галузей соціально-гуманітарного знання та всіх, хто цікавиться питаннями новітніх політичних трансформацій.